

ATPAKAĻ.
UZ GAISMU

Āris Liepiņš

ATPAKAĻ.
UZ GAISMU

Livingstona-Rīga
2000-2010

Priekšvārds

Ap viņu vienmēr bija smieklī un joki

2021. gada 23. aprīlī Skotijā, Livingstonā, netālu no Edinburgas, pēkšņi stāja pukstēt Āra Liepiņa sirds. Septiņpadsmit gadus viņš bija nostrādājis *TESCO* noliktavā – saldētavā par kravas mašīnas vadītāju un personāla treneri.

Rīgā palika Āra māte – Dailes teātra aktrise un rakstniece Mudīte Šneidere.

“Man ir brīnišķīgākā mamma pasaulē!” – to Āris nebeidza atkārtot, gan sastopot viņu Latvijā atvaļinājumā, gan palasot ierakstus feisbukā. Viņi ļoti mīlēja viens otru.

Dažas dienas pēc dēla aiziešanas Mudīte Šneidere saņēma līdzjūtības apliecinājumus no Āra darbabiedriem.

“Viņš izplatīja ap sevi smieklus un jokus.”

“Mēs skumstam, mums viņa pietrūkst.”

“Lai Dieva miers viņa dvēselei...”

Saldētavas vadītājs Gordons Maklarens atsūtīja Āra māmiņai īpašu vēstuli.

“Es atceros laipnu vīrieti, kurš vienmēr citus izvirzīja pirmajā vietā, bija labi pazīstams mūsu darbavietā un patika tiem, ar kuriem viņš strādāja visciešāk. Āris vienmēr atrada laiku, lai parunātos ar katru, kam bija vajadzīgs padoms, palīdzētu tiem, kam šī palīdzība bija nepieciešama. Viņš bija lielisks personāla treneris, ar viņu bija viegli komunicēt. Visi viņu ļoti cienīja.

Ārim piemita lieliska humora izjūta. Mainīdams akumulatoru savai kravas mašīnai, viņš vienmēr sacīja: “Jāpabaro mans zirgs!”

Āris bija krietns cilvēks.”

Kad 13. jūlijā Āra pelnu urniņa tika apglabāta Raiņa kapos līdzās tēvam, Dailes teātra aktierim Harijam Liepiņam, *TESCO* saldētavā darbi tika apstādināti un Āris godināts ar klusuma brīdi. Kolēģi un draugi apņēmušies šogad Āra atceres dienā pie mājas, kurā viņš Livingstonā dzīvoja, piemiņai iedēstīt ozolu.

Āris Liepiņš nebija vienkāršs viesstrādnieks no zemes, kura nevienu īpaši neinteresē. Viņš bija savējais. Un, kaut arī Āris svētkos ar lielu prieku ģērba skotu tautastērpu, visi zināja, cik ļoti viņš mīl Latviju un kā sapņo par to laiku, kad atgriezīsies dzimtenē.

Mēs varam lepoties ar Āri. Un tas mazliet kļiedē zaudējuma skumjas.

Inga Jēruma,
grāmatas sakārtotāja

Mazais Ār's

Balts sveiciens Tev, mans gudrais, mīlestības izgaismotais, mans brīnišķīgais, brīnišķīgais dēls!

Ir pati augstā vasara. No debesīm list balti, stāvi stari. Debesu vidū – pilnīgi balta saule. Kā mīlestība, kā balta mūžība.

Tāda vasara bija, kad tikpat spožā pasaules skaistumā liktenis paņēma Tavu tēvu Hariju Liepiņu. Laivā. Dienas vidū, vasaras vidū, Ventas vidū. Vienatnē. Tikai Haris un Saule.

Tu, mans dēls, tagad ej savu gaitu cauri dzimtās zemes vasarai gar noziedējušām vīgriezēm, gar izplaukušiem biškrēsliņiem un mūžīgajām zirgskābenēm visās malās un ceļmalās, Tu esi iesējies starp tām, un nu jau uz visiem laikiem. Tu esi Latvijas vasara, mans dēls, kaut arī dzimis pašā ziemas vidū, sešas stundas pirms Jaunā gada.

Mīlestības radīta, Mīlestības izsaukta Tava dvēsele no Dvēseļu dārziem, lai iestādītos Harija un Mudītes mājoklī. Āris. Ārītis.

Tavs tēvs ir “lielais Āris”, un Tu esi “mazais Āris”, augumā lielāks par tēvu un internetā reģistrējies kā *Big Aris*. Ieradies Skotijā un apskatīties visapkārt, Tu pats sevi raksturoji: es atšķiros no vietējiem ar to, ka esmu liels un smux.

Āris, Harija dēls.

Dikti mīlēts, nemūžam nelikts kaktā, nepazemots, caur pieauguša cilvēka pārākumu nekad nav juties mazs un nevarīgs tāpēc, ka mazs, maza spēka un auguma, viltības un izveicības. Nekad nav bijis jāsaka: pagaidiet tikai, es izaugšu un tad jums parādīšu!

Mīlošu vecāku mīlēts dēls, mīlestību pieredzējis mājās, skolā, ciemos no svešiem un savējiem.

Sastapies ar maza bērna lielu bēdu.

Sastapies ar pusaudža zēna lielajām bēdām.

Mantojis no Rūjienas Liepiņiem (tēva dzimta) un Valmieras Riekstiņiem (mātes dzimta) daudzu lietu izpratni un humora izjūtu.

Ārelis

Šamais bērnelis valodu apguvis agrāk nekā izpratni, kas tajā valodā ko nozīmē. Piemēram, ka personīgas tīribas un apkārtējo labsajūtas dēļ atsevišķos gadījumos jāprasās uz atsevišķu vietīņu, kurā... kurā notiek šmucīgas lietas. Tajā ir viens teikums no vārdiem “man vajag” un tā tālāk. Bet kas tas ir “vajag”? Bērnelim daudz ko vajag – to mantiņu, to zemeni, vajag gulēt, vajag negulēt, vajag klausīt (kas tas ir – “klausīt”?), un pa to starpu notiek tas, ko sīkais nav pamanījis, – vajag *pa lielo*. Tad pēc notikušā viņš karājas pieaugušā padusē, kustina ļoti mazas kājiņas, izplatīdams ap sevi pazīstamo aromātu un filozofē: šausmīgs kauns. Ne viņš zina, kas ir “kauns”, ne kas ir “šausmīgs”.

Sīkais ir “tu” – tā pie viņa vēršas itin visi, kuri vēlas vēltīt laipnu uzmanību (un to vēlas gandrīz visi!). Savukārt tie visi ir “es”. Tāpēc, ja sīkais kaut ko vēlas vai nevēlas, tad “tu gribi” un “tev vajag”, “tu negribi”, “tev negaršo” un pat “tu esi dusmīgs”. Taču tas otrs, kurš nav “tu”, bet ir “es” attiecībā pret Āreli: “Es tev parādīšu.” Tas nozīmē, ka gribas kaut ko redzēt un viņš lūdz to parādīt.

Viendien mazais Ārelis, paņēmis iepirkumu somu, paziņo: “Tu iesi uz veikalu.” Mamma atsaka, ka pašlaik neies vis. Ārelis skaidrības labad atkārto: “Tu iesi uz veikalu.” Mamma arī skaidrības labad laipni un iecietīgi atsaka, ka ies gan, bet vēlāk, un aizmirst šo nozīmīgo sarunu. Tas notiek Cēsīs, kur Haris filmējas pasakainas dabas fonā un visa ģimene mitinās pie ļoti jaukiem cilvēkiem mājā ar dārzu.

Pēc kādas stundas lielie attopas, ka mazais nav manīts ne iekšā, ne ārā. Sākas neziņas pilna durvju virināšana, istabu pārmeklēšana – varbūt “tu” ir kaut kur aizmidzis, maziņš taču.

Vēl pēc pusstundas kāds kaimiņš nāk ap stūri, vezdams pie rokas Harija Liepiņa mazo dēliņu rūtainās biksītēs ar palielu iepirkumu somu rokā, kurā tikpat labi varētu iesēdināt pašu puisīti. Laipnais onkulis viņu pārtvēris no pārdevēju rokām, kurām puisēns solījis parādīt kaut kādas mantiņas. Pārdevējas laipni ieteikušas parādīt mantiņas savai mammai, kurai jābūt tepat tuvumā, bet mazais pastāvējis, ka “tu gribi to mantiņu”. Pārdevēja atkal laipni atteikusi, ka viņa negrib. Tad radusies apjausma, ka “tas bērniņ” te ir viens pats, tās rūtainās biksītes redzētas Harijam Liepiņam pie rokas. Bet, lai no savrupmājas nokļūtu lielajā veikalā, jāšķērso iela ar visai dzīvu satiksmi.

Tad nu rūtaino biksīšu ceļojums tiek noslēgts laipnajam onkulim pie rokas īsti uztraukties nepaguvušo savrupmājnieku, galvenokārt mamma, apkampienos.

Vēlreiz rūtainās biksītes vēstures lappusēs parādīsies tajā pašā vasarā, kad filmēšanās Cēsīs pabeigta un ģimene pārcēlusies pie Lēnu draudzes prāvesta Gustiņa – Augustīna Medņa – Ventas krastā, senā mācītājmājā vienā no Kurzemes skaistākajām vietām. Turpat arī Lēnu baznīca, parks ar pūcēm, kuras augusta vakaros klaigā trīssimtgadīgajos kokos, Kojas upīte, kura ietek Ventā un kurā mīt foreles.

Svētdienās, kad baznīcā ir dievkalpojums, Augustīns Mednis apvelk amata tērpu; Ārelis grozās ap Gustiņu – Gustiņš ies uz baznīcu. Viņš aiziet, Ārelis turpina grozīties, tad paziņo: “Tu ies uz baznīcu.” Baznīca tepat, simt metru tālāk, taciņa iestaiģāta, baznīcā Gustiņš. Sikajam pateikts, ka tālāk par ģērbkambari nedrīkst iet. Pa puspievērtajām durvīm dzirdamas ērģeles, ar tām mazajam zēniņam ļoti stipra sakarība. Viņš klausās, galva pagriezta kā cālim, kad jāapskata pasaule ar vienu vai otru aci. Lielie spriež, ka laikam skaņu vibrācijas rada patīkamas izjūtas, apmēram kā sunītim, kad spēlē vijoli, jo šķiet, ka Lēnu

mācītājmājā nekāds Mocarts nav iedēstījis. Kad vibrācijas beidzas, Lēnu draudzes prāvests Augustīns Mednis kopā ar Āri Liepiņu nāk pa taciņu atpakaļ uz mājām.

Tā nenotiek katru svētdienu, jo prāvests kalpo arī Vaiņodes draudzē, bet mazajam zēniņam katra nedēļa ir vismaz mēneša garumā un atklājumu bagātībā. “Ik svētdienas baznīcā,” kā dziesmā dzied.

Tajos sešos gados mācītājmuižā Āris būs izložņājis Lēnu baznīcas bēniņus, pagrabus ar baronu mūmijām senos zārkos, ērgļu priekšpusi un aizmuguri, līdis zem soliem, draudzējis ar baložiem zem jumta un bezdelīgām pažobelēs; svētdienās, tievo kakliņu izstiepis, klausījies elsojošās ērģeles. Tā būs viņa turpmākā mūža bagātība.

...Mamma uz laipas skalo veļu. Sīkais viņai aiz muguras arī virzās pa negaro laipu un pats sevi brīdina: “Mazo puisīt, uzmanies!” Upe tajā vietā sekla, bērnelis mazs. Ūdens šlakstās, mamma nemaz nepamana, ka aiz muguras atskan ne visai liels plunkšķis. Pagriežot galvu atpakaļ, ierauga, ka uz laipas neviena nav, bet upē zem ūdens vīd rūtainas biksītes ar visu bērnu. Nav laika ne izbīlim, ne šausmām. Mamma saķer mazo, šis ievēl elpu, nošķaudās un, kā iepriekšējo sarunu ar sevi turpinādams, nosaka: “Puisītis noslika un tad atkal pamodās...” Es jau minēju: šis bērns ļoti agri sāka runāt loģiskiem teikumiem.

Piecas vasaras Gustiņa un Lēnu baznīcas brīnišķīgajā Kurzemē pie brīnišķīgiem kurzemniekiem ir pilnas ar Ventas mirdzumu, baložu milzumu baznīcas plašajos bēniņos un svīru jaunās paaudzes riņķojumiem ap baznīcas torni, kura augšupceļošās strāvas palīdz jaunajiem putniem apgūt lidošanas varēšanu. To pašu ap to pašu torni dara arī jaunie stārķi.

Piles perē mazus, pilnīgi apaļus pīlēnus koku dobumos ap baznīcu. Reizēm pa atvērtajām ģērbkambara durvīm gadās

iemaldīties visam bariņam ar piļu mammu pa priekšu. Tad nu ārā dabūšana ir makten nopietns pasākums, jo cilvēka parādīšanās jau pati par sevi ir trauksmes pilna padarīšana, un mazie pajūk zem beņķiem. Kad nu nelielais pulciņš tomēr ir sekmīgi dabūjies pāri augstajam sliksnim, baznīcas skanīgajās velvēs atbalsojas žēli augstas frekvences pīkstieni – tur kāds maziņš, pūkains pīlulis izdod pazušanas vēstījumu Dievam un vasarai. Rokā dabūt tādu ir pavisam neiespējami, jo viņš mūk zem soliem, zem altāra, skraida pa visu baznīcu. Piļu bariņš pa tam jau aizdevies uz Ventas meldriem.

Vasara ir tik lielisks laiks, kad katra diena jau pati par sevi ir notikums.

Īsā, spožā, baltā ziemeļu vasara.

Kad nebrauc ciemiņi (bet viņi brauc un brauc!), mēs vizināties divās laivās pa ūdensrožu un upesmētru pilno Ventu. Sikais čalītis vēl par mazu, lai klusu un pacietīgi sēdētu tēva makšķernieka laivā, taču Harim ir sapnis: “Kad Ārelis būs lielāks, mēs abi kopā makšķerēsīm un Ārelis man pados sliekas no bundžiņas.” Šis sapnis kļuva blāvāks un attālinājās, kad knēvelis uzprasīja: “Un tu domā, ka man tas riebigais tārps būs rokā jāņem? Tā tu domā?” Haris tajā brīdī sāka apsvērt, vai būs pareizi domājis...

Ārelis ar mammu savukārt kursē no rīta līdz vēlai pēcpusdienai augšup un lejup pa Ventu, kas atgādina uzticīgu un uzticamu latviešu zelteni, kura netrako, neizskalo krastus, negāž savā dzelmē ziedošas ievas, neuznes jaunas sēres, lai nākamajā gadā tās pārtaisītu par bīstamiem atvariem, kā to dara Gauja. Jā, starp citu, arī gar Gauju mamma ar Āri daudz klaiņos.

Tomēr arī laipnā un paklausīgā Venta pāris reižu gadā uzplūst un pārplūst kā krietna, uzticīga sieva, kad vairs nevar ciest un sirds iet pāri malām. Tad ir duļķes, nez no kurienes radušies sprunguļi un pa tukšai plastmasas pudelei. Bet krietnā latvju meitene atkal rātņi atgriežas savos krastos ar meldriem, kuros lidinās simtiem zilzaļu, samtainu spāru.

No baznīcas divus kilometrus augšup pa Ventu atrodas Lēnu veikals. Tas ir pirkšanās brauciens, bet var arī tāpat, garām, un tad tā ir svešu zemju pētīšanas un apgūšanas ekspedīcija. Tur ir vēl vairāk ūdensrožu nekā pie baznīcas, un augstajās pakrastes liepās dūc bites līdz pašai galotnei. Redzēsīm arī, ka tur ganīties tiek atvesta bišu drava. Vēlāk mēs tur dzīvosim, kad Āris būs “liels” – tā ap desmit divpadsmit gadiem un tad vēl un vēl.

Mamma un Āris. Viņi tā vasarās braukā un braukās, un viņi būs laimīgi visus gadus, patiesībā – visu dzīvi.

Pa Ventu lejup ir sasodīti grūta braukšana, jo apmēram 250 metrus no baznīcas aiz Kojas ietekas izveidojusies rumba

un aiz tās – brasls. Tur straume ir spēcīga, putojoša un grunts – akmeņaina. Lejup tā ir kā zirga lēcieni sacīkšu trasē un tālāk – aulekšiem. Toties atpakaļ... Tad jākāpj ūdenī un laiva jāvelk. Bet akmeņi glumi, straume spēcīga, laiva ne gluži smaga, bet viegla arī ne. Laivā – liels dzīvesdraugs, mans zēns ar visām savām spēļmantiņām. Un tomēr – kāda laime tā brist, klūpot pret lielākajiem zemūdens akmeņiem un dabūjot zilumus uz vairākām dienām līdz nākamajai reizei! Virs galvas spāres, debesīs svīres, un laivā mazs zēns, kurš nākamgad būs lielāks un tad vēl lielāks.

Un straume putojoša un zeltaina, un tā būs mūžam, un tur, kur dziļāks, tur rāma, un tajā atspoguļosies mākoņi. Un kalnes, un augstās un zemās pakrastes, un vasaras beigās, kad

Tās skaistās vasaras Ventas krastos...

atziedējušas mikroskopiskās aļģes, kuras darīja ūdeni necaurspīdīgu un brūnganu, būs līdz pat dzelmei redzami akmeņi ar visām zivīm un gliemežnīcām. Un upe teiks: skaties, man vairs nav nekā slēpjama, tu man patīc, un es pati sev patīku, un tā būs mūžam. Un mūžam laivā peldēs sieviete ar mazu zēnu un pāri viņiem mākoņi kā baltas baznīcas; uz saliņas seklumā dzēse jeb zivju gārnis – liels, pelēks putns kā stārķis, bet pie augstās meldru sienas – makšķernieks jeb Haris baltā beisbola cepurītē, kas nemaz nav beisbola... Vispār Haris tur sēdēs mūžam, arī tad, kad viņa vairs nebūs.

...tā upe plūst viņiem cauri, un tā ir mīlestības upe. Mūžam.

Kad mamma ar zēnu neairējas augšup vai tāpat pa straumei nepeld lejup, viņi dodas milzumgarās pastaigās. Pa meža takām, garām tuvām un pavisam tālām mājām, gar rudzu laukiem un ziedošu kartupeļu vagām, gar kādreiz bagātu māju krāsmatām, kuru saimnieki – protams! – aizvesti. Uz kurienu? Uz Sibīriju. Kurzeme – bagāta zeme.

Mamma ar zēnu ložņā pa grantsbedrēm, kur aug avenāji un kur ar savu sakņu tiklu ievainoto zemi glābj tumšrozā ugunspuķes. Viņi rāpjas kokos, un mazais zēns augstā balstiņā priedīgs ziņo pasaulei: “Tante kāpj kokā!” Viņi allaž atrod kādu taku, kur vēl nav iets, kādu noru ar... ziniēt, ar stirnu spirām. Pašu stirnu tur nav, jo šie abi ejot vienmēr runājas. Zēnam un viņa mammai ir ļoti interesanti divatā, viņi vienmēr runājas. Un smejas. Katrs savā frekvencē. Mežazvēri katram gadījumam noglabājas. Mežazvēriem un upeszvēriem patīk būt nepamanāmiem, kad cilvēki tuvumā. Izņemot putnus. Tie savos augstumos skaļi vēsta pasaulei, ka te ir viņu valstība, viņu izplatības josla, viņu kukaiņi, tārpiņi un mājoklis ar bērniem, un lai nelien ne svešs, ne kāds no pašu sugasbrāļiem. Tas tikai tā

izklausās, ka putni, kā tautasdziesmās teikts, gaviļē un slavē Dieviņu. Patiesībā tas ir brīdinājums pasaulei, ka jums darišana ar saimnieku. Izņemot, kad jādzied mīlas dziesma.

Bet tik un tā pasaule pilna ar dzīvību un dzīvošanu, un dzīvniekiem.

Vienreiz Āris ar tēti dodas uz mežu. Harim tai mežā kaut ko vajag – kādu klūdziņu vai maijvaboļu kāpurus, kuri, lieli un trekni, aug un attīstās skudru pūžņu malās. Haris tāpat, bez vajadzības, uz mežu neiet. Haris nav nekāds klaiņotājs kā te daži. Kamēr tēvs dara savu meža darbu, Ārelis ziņo: “Tēti, cūciņa!!”

Haris *rosīdamies*: Nujā, dēliņ, cūciņa ir mājās aizgaldā.
(Te gan jāpiebilst, ka mācītājmājā cūciņu nav.)

Āris: Tēti, cūciņa!

Haris: Dēliņ, te ir mežs, te cūciņu nav, tās ir aplociņā pie Lēnām.

Āris: Tēti, cūciņa!

Haris: Dēliņ...

Haris paceļ acis no skudru pūžņa un ierauga veselu pulciņu svītrainu sivēntiņu.

Haris, *pūlēdamies izturēties rāmi un pašpārlicināti, kamēr vēl nav sastapies ar šīs saimes mammu, kuras, kā dzirdēts, esot varenas un stipras, kad jāaizstāv mazi, strīpaini ruksīši*: Tagad nu, dēliņ, iesim mājās.

Āris: Es grib redzēt cūciņus!

Haris *paklusu, bet stingri*: Iesim nu!

Āris: Es grib...

Tēvs paņem puīšeli un, cenzdamies neizdarīt izaicinošas un satrauktas kustības, palēnām slīd prom no raibo cūkulēnu bērnudārziņa, tā arī nesasveicinājies ar viņu ciltsmāti.

Haris vēlāk: Zin, es biju gan sabijies! Ir taču dzirdēts... un Ārelis maziņš. Es eju un domāju – un ja nu tā cūka man tagad metas virsū no mugurpuses... un Ārelis maziņš...

Āris ar mammu tā klīdis cauri gadiem, un, kad viņš būs jau skolēns, mamma izbrīvēs viņu no skolas, lai dotos kājām pa Gaujas krastiem no Silciema uz Siguldu pavasarī, ievziedu laikā, un rudenī zeltlapu laikā tas notiks – prom no skolas nedēļas vidū –, tādēļ ka brīvdienās Sigulda ar visu savu dievadārza apkaimi cilvēku pārpildīta. Viņi kāpelēs augšup un lejup pa stāvajiem Gaujas krastiem un runāsies, un smiesies, un viņiem visu mūžu būs tā. Āris vēlāk teiks – šie nebeidzami gājieni ir viņa bērnu dienu pasakainākās atmiņas.

Citreiz Haris uzlūdz dēliņu un viņa mammu pabraukāties ar šo kopā, kad meistars makšķerē. Tolaik viņiem vēl nav katram savas laivas. Mammai gan būtu jāatceras tie laiki, kad zēna vēl nebija un garlaicīgā sēdēšana makšķerējoša vīrieša laivā beidzās ar apnikumu un sāpošu muguru, turklāt ik pa laikam saņemot aizrādījumus: “Nekusties! Nedīdies! Nešūpo laivu! Nebaidi zivis!” Vispār trīs vienā koka laivā – tas ir par daudz un par skādi.

Braucam. Airējamies gar ūdensrozēm, gar augsto liepu pakrasti. Diena tā kā apmākusies, kā – diespas! – lietaina. Pelēkas debesis, pelēks ūdens, pelēkas izjūtas. Esam tikuši starp Lēpnieku saliņām un Ķetleru krāsmatām (māju vairs nav, tikai ābeļdārzs, kas ražo vēl daudzus gadu desmitus, un gadu desmitus tur piestāj garāmbraucošie laivinieki, kuri zina, ka tur var dabūt ābolus). Šī braukšana notiek, kad Lēnu mācītājs Gustiņš jau pārcelts prom no Latvijas uz Aizkarpatu katoļu draudzi, un mūsējā mājvieta tagad ir Lejas Māļi Ventas otrā krastā, trīs kilometrus augšpus baznīcas.